

Nr 83.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1915.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område;
- 2) lag om avbetalningsköp;
- 3) lag om ändrad lydelse av 25 § utskönningslagen; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utskönningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag**om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhets-
rättens område.**

1 kap.

Om slutande av avtal.

1 §.

Anbud om slutande av avtal och svar å sådant anbud vare, efter ty här nedan i 2—9 §§ sägs, bindande för den, som avgivit anbudet eller svaret.

Vad i nämnda paragrafer stadgas skall lända till efterrättelse, så vitt ej annat följer av anbudet eller svaret eller av handelsbruk eller annan sedvänja.

I fråga om avtal, för vars giltighet enligt lag fordras iakttagande av viss form, gälle vad särskilt är stadgat.

2 §.

Har anbudsgivaren bestämt viss tid för svar, skall han anses hava föreskrivit, att svaret skall inom den tid komma honom till handa.

År i brev eller telegram, vari anbud göres, viss tidrymd utsatt för svaret, skall denna räknas från den dag brevet är dagtecknat eller den tid på dagen telegrammet är inlämnat för befordran.

3 §.

Göres anbud i brev eller telegram utan att tid för svar däri utsettes, måste antagande svar komma anbudsgivaren till handa inom den tid, som vid anbudets avgivande skäligen kunde av honom beräknas åtgå. Vid beräkningen av nämnda tid äge anbudsgivaren, där ej annat föränledes av omständigheterna, förutsätta, att anbudet framkommer i rätt tid samt att svaret avsändes utan uppskov efter det anbudstagaren åtnjutit skäligen betänketid och icke varder under vägen försenat; är anbudet gjort i telegram, äge anbudsgivaren tillika förutsätta, att svaret befordras på enahanda sätt eller annorledes kommer honom lika tidigt till handa.

Anbud, som göres muntligen utan att anstånd med svaret medges, måste omedelbart antagas.

4 §.

Antagande svar, som för sent kommer anbudsgivaren till handa, skall gälla såsom nytt anbud.

Vad nu är sagt äge dock icke tillämpning, där den, som avsänt svaret, utgår från att det framkommit i rätt tid och mottagaren måste inse detta. I ty fall åligger det denne, om han icke vill godtaga svaret, att utan oskäligt uppehåll giva avsändaren meddelande därom; underlåter han det, anses avtal hava genom svaret kommit till stånd.

5 §.

Avslås anbud, vare det förfallet, ändå att den tid, varunder det eljest skolat gälla, ej gått till ända.

6 §.

Svar, som innehåller, att anbud antages, men som på grund av tillägg, inskränkning eller förbehåll icke överensstämmer med anbudet, skall gälla såsom avslag i förening med nytt anbud.

Vad nu är sagt äge dock icke tillämpning, där den, som avgav svaret, anser det överensstämma med anbudet och mottagaren måste

inse detta. I ty fall åligger det denne, om han icke vill godtaga svaret, att utan oskäligt uppehåll giva meddelande därom; underlåter han det, skall avtal i enlighet med svarets innehåll anses hava kommit till stånd.

7 §.

Anbud eller svar, som återkallas, vare ej gällande, där återkallelsen kommer den, till vilken anbudet eller svaret är riktat, till handa innan han tager del av detta eller samtidigt därmed.

8 §.

Har den, som avgivit anbud, förklarat sig icke påfordra uttryckligt svar därå, eller utvisa omständigheterna, att han ej förväntar sådant, vare anbudstagaren ändock pliktig att på förfrågan giva besked, om han vill antaga anbudet; underlåter han det, anses anbudet förfallet.

Angående vissa fall, då underlåtenhet att avböja anbud anses såsom antagande, är särskilt stadgat.

9 §.

Där någon i meddelande, som eljest vore att anse såsom anbud, använt orden »utan förbindelse», »utan obligo» eller liknande uttryck, anses meddelandet allenast såsom uppfordran att avgiva anbud av det innehåll meddelandet giver vid handen. Inkommer sådant anbud inom rimlig tid därefter från någon, vilken blivit sålunda uppfordrad att avgiva anbud, och måste mottagaren inse, att anbudet framkallats genom hans uppfordran, åligger det honom, där han icke vill antaga detsamma, att utan oskäligt uppehåll giva meddelande därom till anbudsgivaren; underlåter han det, skall han anses hava antagit anbudet.

2 kap.

Om fullmakt.

10 §.

Den, som åt annan givit fullmakt att sluta avtal eller eljest företaga rättshandlingar, varder omedelbart berättigad och förpliktad i förhållande till tredje man genom rättshandling, som fullmäktigen inom fullmaktens gränser företager i fullmaktsgivarens namn.

Där någon såsom anställd i annans tjänst eller eljest i följd av avtal med annan intager en ställning, varmed enligt lag eller sedvänja följer viss behörighet att handla å dennes vägnar, anses han hava fullmakt att företaga rättshandlingar, som falla inom gränserna för denna behörighet.

11 §.

Har fullmäktigen vid företagande av rättshandling handlat i strid mot särskilda inskränkande föreskrifter av fullmaktsgivaren, vare rättshandlingen ej gällande mot denne, såframt tredje man insåg eller bortinse, att fullmäktigen sålunda överskred sin befogenhet.

Är fullmakten av sådan beskaffenhet, som i 18 § avses, vare rättshandling, som fullmäktigen med överskridande av sin befogenhet företagit, icke gällande mot fullmaktsgivaren, ändå att tredje man var i god tro.

12 §.

Vill fullmaktsgivaren återkalla fullmakt, som avses i 13—16 §§, åligger det honom, även om han meddelat fullmäktigen, att han icke längre vill låta fullmakten gälla, att iakttaga vad i nämnda paragrafer för varje fall föreskrives; äro flera av dessa föreskrifter var för sig tillämpliga å samma fullmakt, skola de alla iakttagas.

Tredje man, hos vilken en fullmakt återkallats på det i 13 § angivna sätt, äge dock icke åberopa, att återkallelse ej skett på annat sätt.

13 §.

Fullmakt, som bragts till tredje mans kännedom genom ett till honom särskilt riktat meddelande från fullmaktsgivaren, är återkallad, när särskilt meddelande från fullmaktsgivaren, att fullmakten icke vidare skall gälla, kommit tredje man till handa.

14 §.

Fullmakt, som blivit av fullmaktsgivaren i tidning eller annorledes allmänligen kungjord, återkallas genom tillkännagivande, som kungöres i enahanda ordning.

Möter hinder häremot, skall återkallelsen på annat lika verksamt sätt tillkännagivas. Fullmaktsgivaren äge, där han det äskar, hos myndighet, som i 17 § sägs, erhålla anvisning, huru han i sådant avseende har att förfara.

15 §.

Fullmakt, som avses i 10 § andra stycket, återkallas därigenom att fullmäktigen avlägsnas från tjänst eller annan ställning, i kraft varav han varit befullmäktigad.

16 §.

Fullmakt, vilken innefattas i sådan skriftlig handling, som utgives till fullmäktigen för att av honom innehavas och företes för tredje man, återkallas därigenom att fullmaktsgivaren återtager eller låter förstöra handlingen.

Fullmäktigen är pliktig att på begäran av fullmaktsgivaren återställa fullmaktshandlingen.

17 §.

Visar fullmaktsgivaren sannolika skäl, att handling, som i 16 § omförmäles, förkommit eller att han av annan orsak icke utan dröjsmål kan få den åter, må handlingen, efter ty här nedan sägs, förklaras kraftlös.

Ansökan härom göres hos överexekutor i den ort, inom vilken

fullmaktsgivaren bor. Finnes ansökningen kunna bifallas, skall överexekutor utfärda och sökanden låta i allmänna tidningarna införa kungörelse, att handlingen efter utgången av viss tid, som må bestämmas till högst fjorton dagar efter kungörelsens införande, skall vara kraftlös. Kungörelsen skall jämväl, där överexekutor det föreskriver, införas i annan tidning, en eller flera gånger, innan den införes i allmänna tidningarna.

18 §.

Fullmakt, som grundar sig allenast å fullmaktsgivarens meddelande till fullmäktigen, är återkallad, när meddelande från fullmaktsgivaren, att fullmakten icke vidare skall gälla, kommit fullmäktigen till handa.

19 §.

I fall, då fullmaktsgivaren har särskild anledning att befara, att fullmäktigen, oaktat fullmakten återkallats eller fullmaktshandlingen förklarats kraftlös, kommer att på grund av fullmakten företaga rättshandling gent emot viss man, vilken kan antagas sakna vetskap om dess upphörande, åligger det honom att, där så ske kan, giva denne meddelande, att fullmakten icke vidare skall gälla. Underlåter han det, må han, såframt den, gent emot vilken rättshandlingen företagits, var i god tro, icke mot denne åberopa fullmaktens upphörande.

20 §.

Har fullmaktsgivaren utan att i ovan stadgad ordning bringa fullmakten till upphörande tillsagt fullmäktigen att icke göra bruk av fullmakten eller annorledes givit till känna sin vilja, att fullmakten icke längre skall gälla, vare rättshandling, som fullmäktigen företager, icke gällande mot fullmaktsgivaren, såframt tredje man ägde eller bort äga kännedom om förhållandet.

21 §.

Dör fullmaktsgivaren, vare fullmakten ändock gällande, för så vitt ej särskilda omständigheter föranleda, att den skall vara förfallen. Ändå att sådana omständigheter äro för handen, vare dock rättshandling, som fullmäktigen företager, gällande mot dödsboet, där tredje man varken

ägde eller bort äga vetskap om dödsfallet och dess betydelse för fullmäktigens behörighet att företaga rättshandlingen; är fullmakten sådan, som i 18 § avses, erfordras för rättshandlingens giltighet, att ej heller fullmäktigen ägde eller bort äga sådan vetskap, då han företog rättshandlingen.

Rättshandling, som, efter vad nu sagts, är gällande mot dödsboet, äge, där den dödes egendom varder avträdd till konkurs, icke mot borgenärerna större verkan än den skulle haft, om den företagits av stärbhusdelägarne.

22 §.

Där fullmaktsgivaren förklaras omyndig eller kommer under annans målsmanskap, have rättshandling, som fullmäktigen företager, icke större verkan än den skulle haft, om fullmaktsgivaren själv företagit densamma.

23 §.

Varder fullmaktsgivarens egendom avträdd till konkurs, äge tredje man icke å rättshandling, som fullmäktigen företager, grunda någon rätt av beskaffenhet att kunna göras gällande i konkursen.

24 §.

Utan hinder därav att fullmaktsgivaren icke vidare råder över sig och sitt gods, må fullmäktigen, intill dess erforderliga åtgärder kunna vidtagas av den, som enligt lag äger handla å fullmaktsgivarens vägnar, i kraft av fullmakten företaga sådana rättshandlingar, som äro nödiga för att skydda fullmaktsgivaren eller hans konkursbo mot förlust.

25 §.

Den, som uppträder såsom fullmäktig för annan, ansvarar för att han har erforderlig fullmakt och är förty, där han ej förmår styrka, att han handlat efter fullmakt eller att den rättshandling, varom fråga är, blivit godkänd av den uppgivne huvudmannen eller ändock är gällande mot honom, pliktig att ersätta tredje man all skada, som denne lider därigenom att han icke kan göra rättshandlingen gällande mot huvudmannen.

Vad sålunda är stadgat skall dock icke äga tillämpning, där tredje man insåg eller bort inse, att fullmakt ej förefanns eller att förefintlig fullmakt överskreds; ej heller där den, som företog rättshandlingen, handlade på grund av fullmakt, vilken i följd av någon särskild omständighet, varom han icke ägde kunskap och varom tredje man ej heller kunde med fog förutsätta, att han skulle hava kännedom, icke kan göras gällande mot huvudmannen.

26 §.

Vad här ovan i detta kapitel är stadgat om fullmakt att företaga rättshandlingar skall äga motsvarande tillämpning i fråga om fullmakt att företräda fullmaktsgivaren vid rättshandlingar, som företagas gent emot honom.

27 §.

I fråga om återkallelse av prokura, som blivit till handelsregistret anmäld, skall vad i 7 och 32 §§ lagen om handelsregister, firma och prokura den 13 juli 1887 är stadgat lända till efterrättelse. Har återkallelsen blivit införd i handelsregistret och kungjord i ortstidningen, är firmans innehavare icke pliktig att jämväl på annat sätt återkalla fullmakten.

Angående formen för fullmakt att sälja, förbyta eller förpanta fast egendom gälle vad i 10 kap. 1 § jordabalken stadgas. Har sådan fullmakt blivit, efter ty i 16 och 17 §§ sägs, återkallad eller för kraftlös förklarad, vare fullmakten utan verkan.

Genom vad här ovan i detta kapitel stadgas därom, att rättshandling av fullmäktigen i vissa fall icke är gällande mot fullmaktsgivaren, sker ej ändring i vad 18 kap. 3 § handelsbalken innehåller angående verkan därav att vad som genom sådan rättshandling åtkommits blivit använt till fullmaktsgivarens nytta.

3 kap.

Om rättshandlingars ogiltighet.

28 §.

Rättshandling, den någon blivit rättsstridigt tvungen att företaga, vare, där tvånget utövats genom våld å person eller genom hot, som innebär trängande fara, icke gällande mot den tvungne.

Har tvånget utövats av annan än den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, och var denne i god tro, åligger det dock den tvungne, där han vill mot honom åberopa tvånget, att utan oskäligt uppehåll efter det tvånget upphörde giva honom meddelande därom vid äventyr, om sådant underlåtes, att rättshandlingen varder gällande.

29 §.

Rättshandling, den någon utan användande av sådana tvångsmedel, som i 28 § avses, rättsstridigt tvungit en annan att företaga, vare ej gällande mot den tvungne, där den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, själv utövat tvånget eller han insett eller bort inse, att rättshandlingen framkallats genom rättsstridigt tvång från annans sida.

30 §.

Där den, gent emot vilken en rättshandling företagits, framkallat densamma genom svikligt förledande eller ock insett eller bort inse, att den, som företog rättshandlingen, blivit svikligen förledd därtill av annan, vare rättshandlingen icke gällande mot den förledde.

Har den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, svikligen uppgivit eller förtegat omständigheter, som kunna antagas vara av betydelse för rättshandlingen, skall han anses hava därigenom framkallat densamma, såframt det ej visas, att det svikliga förfarandet icke inverkat å rättshandlingen.

31 §.

Har någon begagnat sig av annans trångmål, oförstånd, lättsinne eller beroende ställning i förhållande till honom till att taga eller betinga

sig förmåner, vilka stå i uppenbart missförhållande till det vederlag, som må hava blivit erlagt eller utfäst, eller för vilka något vederlag icke skall utgå, vare rättshandling, som sålunda tillkommit, icke gällande mot den förfördelade.

Lag samma vare, där sådant otillbörligt förfarande, som i första stycket avses, ligger annan till last än den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, och denne ägde eller bort äga kunskap därom.

Om avtal rörande bärgning gälle vad i 227 § sjölagen är stadgat.

32 §.

Den, som avgivit en viljeförklaring, vilken i följd av felskrivning eller annat misstag å hans sida fått annat innehåll än åsyftat varit, vare icke bunden av viljeförklaringens innehåll, där den, till vilken förklaringen är riktad, insåg eller bort inse misstaget.

Varder en avgiven viljeförklaring, som befordras genom telegram eller framföres muntligen genom bud, till följd av fel vid telegraferingen eller oriktigt återgivande genom budet till innehållet förvanskad, vare avsändaren, ändå att mottagaren var i god tro, icke bunden av förklaringen i det skick den framkommit. Vill avsändaren av anledning som nu sagts icke låta förklaringen gälla, åligger det honom dock att giva mottagaren meddelande därom utan oskäligt uppehåll efter det förvanskningen kommit till hans kunskap; underlåter han det, och var mottagaren i god tro, vare förklaringen gällande sådan den framkommit.

33 §.

Rättshandling, som eljest vore att såsom giltig anse, må ej göras gällande, där omständigheterna vid dess tillkomst voro sådana, att det skulle strida mot tro och heder att med vetskap om dem åberopa rättshandlingen, och den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, måste antagas hava ägt sådan vetskap.

34 §.

Har skuldebrev, kontrakt eller annan skriftlig handling upprättats för skens skull, må utan hinder därav fordran eller rättighet, som den enligt handlingens innehåll berättigade på grund av densamma överlätit å annan, göras gällande av förvärvaren, såframt denne var i god tro vid sitt förvärv.

35 §.

Har någon underskrivit skuldebrev eller annan handling, som är gällande i innehavarens hand eller eljest av löpande beskaffenhet, vare handlingen, ändå att den utan hans vilja kommit ur hans besittning, gällande mot honom, där den efter överlåtelse förvärvats av någon, som därvid var i god tro.

Är kvitto å ett penningbelopp utan borgenärens vilja kommet ur hans besittning, vare utan hinder därav betalning, som gäldenären, när fordringen är förfallen, i god tro erlägger mot bekommande av kvittot, gällande mot borgenären.

36 §.

Vite i penningar eller annat, som någon utfäst sig att gälda för den händelse han icke skulle fullgöra en honom åliggande förpliktelse eller eljest företaga eller underlåta att företaga en handling, må ned-sättas eller ty skäligt prövas, såframt utkrävandet av vad utfäst blivit finnes vara uppenbart obilligt; vid prövning härav skall hänsyn tagas ej blott till förlust, som den enligt utfästelsen berättigade må hava lidit, utan även till det intresse han eljest må hava haft i handlingens företagande eller underlåtande ävensom till övriga föreliggande omständigheter. Har förverkat vite utan förbehåll guldits, äge den, som utfäst vitet, icke på grund av vad här ovan är stadgat söka något åter.

37 §.

Har någon för den händelse, att ett av honom ingånget avtal skulle komma att hävas på grund av underlåtet fullgörande från hans sida, förbundit sig att utan hinder av avtalets hävande erlägga vad han utfäst eller låta den andre behålla vad erlagt blivit, skall vad i 36 § är i fråga om vite stadgat äga motsvarande tillämpning.

Lag samma vare, där vid försträckning eller eljest det förord träffats, att pant eller annan säkerhet, som blivit ställd för fullgörande av en förpliktelse, skall vara förverkad, där denna icke kommer att rätteligen fullgöras.

Om vissa avbetalningsköp gälle vad särskilt är stadgat.

38 §.

Har till förebyggande av konkurrens någon betingat sig av annan, att denne icke skall idka handel eller annan verksamhet av angivet slag eller icke taga anställning hos någon, som idkar sådan verksamhet, vare den, som gjort utfästelsen icke därav bunden, för så vitt utfästelsen i fråga om tid och ort eller eljest skulle sträcka sig längre än som kan erfordras för att hindra konkurrens eller ock över hövan inskränka honom i hans frihet att utöva förvärvsverksamhet; vid prövning i sistnämnda avseende skall hänsyn tagas jämväl till det intresse den enligt utfästelsen berättigade har i densammas fullgörande.

4 kap.

Allmänna bestämmelser.

39 §.

Är enligt denna lag giltigheten av avtal eller annan rättshandling beroende därav att den, gent emot vilken rättshandlingen företogs, icke ägde eller bort äga vetskap om visst förhållande eller eljest var i god tro, skall hänsyn tagas till vad han insåg eller bort inse vid den tidpunkt, då rättshandlingen blev honom kunnig. Dock må, där särskilda omständigheter sådant föranleda, hänsyn jämväl tagas till den insikt han vunnit eller bort vinna efter nämnda tidpunkt, men innan rättshandlingen inverkat bestämmande på hans handlingssätt.

40 §.

Skall någon enligt denna lag giva annan ett meddelande, vid äventyr att eljest avtal anses slutet eller anbud antaget eller rättshandling, som av honom eller å hans vägnar företagits, bliver mot honom gällande, och varder sådant meddelande inlämnat för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsänt, må ej den omständigheten, att meddelandet försenas eller icke kommer fram, föranleda därtill att avsändaren icke anses hava fullgjort vad honom åligger.

I fråga om återkallelse av anbud eller svar eller av fullmakt gäller vad i 7, 13 och 18 §§ är stadgat.

41 §.

Genom denna lag upphävas 1 kap. 1 § och 9 kap. 9 § handelsbalken, 2 och 3 §§ i lagen den 14 juni 1901 angående ocker samt vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stadgat stridande mot här ovan givna bestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1916.

Förslag

till

Lag om avbetalningsköp.

1 §.

Med avbetalningsköp förstås i denna lag avtal, varigenom lösöre säljes mot betalning i särskilda poster, av vilka en eller flera skola erläggas efter det godset utgivits till köparen, och under villkor tillika att säljaren skall äga rätt att återtaga godset, om köparen åsidosätter vad honom åligger, eller att äganderätten till godset skall förbli hos säljaren intill dess betalningen eller viss del därav blivit erlagd.

Har avtalet betecknats såsom hyresavtal eller betalningen såsom vederlag för godsets bruk och nyttjande, skall utan hinder därav avtalet anses såsom avbetalningsköp, såframt det finnes vara åsyftat, att den, som fått godset till sig utgivet, skall bli ägare därav.

Lagen äger icke tillämpning, när sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlægga (avbetalningspriset), överstiger tre tusen kronor.

2 §.

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfallodagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör minst en tjugondel därav.

Där köparen i annat avseende än i första stycket sägs åsidosätter vad honom åligger, må särskild påföljd, som för sådan händelse kan vara avtalad, icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo, förutom oguldna poster, för vilka betingad förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande, nio tiondelar av övriga då oguldna poster; har säljaren vid domstol yrkat godsets återbekommande, skall i stället tagas hänsyn till tiden för stämningens delgivning. Ränta skall ock tillgodoräknas säljaren, där sådan blivit utfäst eller enligt lag skall utgå.

Förmår köparen eller säljaren visa, att det pris, som godset skulle hava betingat, om det sålts mot kontant betalning (kontantpriset), med mer eller mindre än en tiondel understiger avbetalningspriset, skall sammanlagda beloppet av de icke förfallna posterna i stället för att minskas till nio tiondelar beräknas till den kvotdel, som kontantpriset utgör i förhållande till avbetalningspriset.

Kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande, skall ock räknas honom till godo.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § eller, där fråga är om handräckning, enligt 12 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre överskottet gäldas till köparen eller nedsättning sker, efter ty i 13 § andra stycket stadgas.

Är godsets värde mindre än vad säljaren enligt 4 § har att fordra, äge han icke utkräva mer än det överskjutande beloppet.

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala

vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det eller gäldar han, där fråga är om handräckning, det belopp, som därvid räknats säljaren till godo, må ej godset återtagas.

Har säljaren återbekommit godset, äge köparen rätt att inom fjorton dagar därefter lösa det åter. Vill köparen göra bruk av den rätt, skall han betala säljaren godsets värde vid återtagandet jämte det belopp, som säljaren enligt 5 § andra stycket må hava att fordra.

7 §.

Hava flera föremål sålts genom samma avbetalningsköp, och yrkar säljaren att återbekomma godset, äge köparen uttaga och behålla eller, där godset redan återtagits, inom fjorton dagar därefter lösa åter de föremål han helst vill mot det att han betalar säljaren de värden, som blivit dem åsatta. Har säljaren enligt 5 § andra stycket något att fordra, skall jämväl det belopp till honom gäldas.

Vad nu är stadgat skall icke äga tillämpning, när de föremål, som köparen vill uttaga eller lösa åter, äga sådant samband med de övriga, att dessas värde skulle märkligen minskas genom avskiljandet.

8 §.

Har säljaren förbehållit sig, att köparens rätt till gods, som blivit genom ett avbetalningsköp försålt, skall vara beroende därav att han rätteligen fullgör vad honom enligt annat sådant avtal åligger, skall, där köparen det yrkar, vid tillämpning av de i 2 § första stycket givna bestämmelser så anses som om allt godset blivit genom samma avbetalningsköp försålt.

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med åberopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som frånsatt bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § första och andra styckena givna regler äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Har om avbetalningsköp upprättats skriftlig handling, äge säljaren hos utmätningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande. Sådan ansökan skall göras skriftligen och innehålla uppgift å oguldna poster med deras förfallotider samt vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

Kostnaden för handräckningen skall, där utmätningsmannen det äskar, förskjutas av sökanden.

Angående rätt för utmätningsman att i vissa fall meddela handräckning utan hinder av köparens frånvaro skall vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är i fråga om utmätning föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

11 §.

Handräckning må ej beviljas, med mindre utmätningsmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger sådant dröjsmål, som i 2 § sägs.

Visar köparen sannolika skäl, att godset blivit sålt till oskäligt högt pris, må handräckning ej heller beviljas.

12 §.

Då fråga är om handräckning, som i denna lag avses, skall vad i 4 § andra stycket är stadgat om beräkning av säljarens fordran icke äga tillämpning. Ej heller skall i ty fall ränta räknas säljaren till godo.

13 §.

Gods, för vars återtagande handräckning meddelas, skall av utmätningsmannen upptecknas och värderas; och äge utmätningsmannen, där så finnes nödigt, tillkalla sakkunniga att biträda vid värderingen.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han hos utmätningssmannen nedsätter det överskjutande beloppet.

14 §.

Beslut i fråga om handräckning må överklagas hos överexekutor. Över dennes beslut må ej klagan föras.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits, eller vill någon av dem påkalla sådan uppgörelse, som skolat äga rum, om godset återtagits annorledes än genom handräckning, vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han instämt sådan talan inom trettio dagar efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats, inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som, efter ty i 13 § andra stycket sägs, må hava blivit hos denne nedsatt.

15 §.

Vid förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit försålt genom avbetalningsköp, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § första stycket är stadgat.

Är någon missnöjd med det värde, som satts å godset, stånde honom fritt att instämma sin talan till domstol.

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, utskökningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon

rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efter rättelse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1916 men icke äga tillämpning å avbetalningsköp, som slutits före nämnda dag.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen.

Häri genom förordnas, att 25 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Invänder gäldenär, att den handling, varå kravet grundas, icke är gällande mot honom, ity att han blivit tvungen eller förledd att utgiva densamma; och visar han sannolika skäl för invändningen; varde ock målet förvisat till domstol, där ej gäldenären försummat att tvånget eller förledandet anmäla och kungöra såsom i 26 § stadgas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1916.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Härigenom förordnas, att 10 § 2 mom. i förordningen om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall den 10 augusti 1877 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Invänder den, som utgivit löpande skuldebrev, varom i föregående punkt sägs, att skuldebrevet icke är gällande mot honom, och grundar sig invändningen å förhållande, som avses i 29—33 §§ av lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, vare den invändning utan verkan mot den, som efter överlåtelse blivit innehavare av skuldebrevet och därvid var i god tro.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1916.

Utdrag av protokollet över ett justitiedepartementsärende, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott tisdagen den 15 december 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde:
att, sedan den för utarbetande av lagförslag inom obligationsrättens område tillsatta kommitté den 21 maj 1910 erhållit uppdrag att uppgöra förslag till lagstiftning i de ämnen, som angivits i en av delegerade för Sverige, Danmark och Norge i november 1909 uppgjord plan för fortsatt samarbete mellan de tre länderna å gemensam lagstiftning inom obligationsrätten, kommittén med underdånig skrivelse den 31 januari 1914 avlämnat förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp, lag om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen och lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Föredraganden hemställde, att lagrådets utlåtande över nämnda

förslag måtte för det ändamål, § 87 regeringsformen onförmäler, inhämtas genom utdrag av statsrådsprotokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Axel Westin.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen
den 3 mars 1915.*

Närvarande:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 december 1914, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen förmäler, inhämtas över upprättade förslag till

lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område,

lag om avbetalningsköp,

lag om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen och

lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av dåvarande revisionssekreteraren, numera justitierådet Tore Almén, med undantag av förslaget till lag om avbetalningsköp, vilket föredragits av extra ordinarie assessorn i Svea hovrätt Rudolf Eklund.

Förslagen blevo nu företagna till slutlig behandling och föranledde därvid följande yttranden av lagrådet och särskilda dess ledamöter:

I. Förslaget till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

7 §.

Lagrådet:

De här givna reglerna äro i motsats till de flesta övriga bestämmelser i detta kapitel av synnerligen speciell natur. Särskilt gäller

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml. 72 häft. (Nr 83.)

detta om tolkningen av anbudstagarens begäran om bekräftelse (konfirmation) av avtalet. Anledningen till en dylik begäran torde, såsom i motiven anföres, i regel vara en önskan hos anbudstagaren att få visshet om att svaret finnes överensstämma med anbudet och att det förra framkommit i rätt tid. Tolkningsregeln innebär, att en sådan begäran i och för sig icke medför, att svaret skall anses icke överensstämma med anbudet. Däremot skall genom stadgandet intet vara avgjort angående anbudsgivarens skyldighet att efterkomma en dylik begäran än mindre angående påföljderna, om en sådan begäran icke efterkommes. Då sistnämnda frågor besvarande måste ske med ledning av allmänna rättsgrundsatser, handelsbruk eller annan sedvänja och följaktligen under olika förutsättningar och inom skilda näringsgrenar kan utfalla mycket olika, ligger det emellertid nära att antaga, att icke heller vidkommande själva innebörden av en dylik begäran någon enhetlig uppfattning kan vara rådande. Uppfattningen av denna innebörd är naturligen i väsentlig mån beroende av föreställningen om de påföljder, som antagas böra inträda, därest begäran om bekräftelse icke efterkommes. Uti en i anledning av förslaget till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse, som överlämnats till lagrådet, har också gjorts gällande, att inom trävarurörelsen vore rådande en från förslagets ståndpunkt väsentligen avvikande mening i fråga om tolkningen av en begäran om bekräftelse. Visserligen finnes även enligt förslaget utrymme för en dylik mening, enär stadgandet i 7 § endast är en tolkningsregel, som måste vika för omständigheter, vilka jämlikt 1 § andra punkten föranleda ett motsatt resultat. Men sådana omständigheter kunna i det fall, varom nu är fråga, antagas förekomma i vida större utsträckning än eljest. Vid sådant förhållande finner lagrådet lämpligheten av den i förslaget uppställda tolkningsregeln, så vitt angår nu berörda del, kunna dragas i tvivelsmål. Även vidkommande betydelsen av en begäran om avtalets avfattande i skriftlig form kunna i viss mån motsvarande betänkligheter anses föreligga.

15 §.

Lagrådet:

I denna paragraf stadgas bland annat, att fullmakt, som blivit enligt särskilda föreskrifter hos offentlig myndighet anmäld, skall återkallas genom tillkännagivande, som i enahanda ordning anmäles. Emellertid medföra de flesta dylika fullmakter allenast behörighet för fullmäktigen att företräda huvudmannen inför domstol eller annan myndighet. Dessa fullmakter falla således utanför förslagets tillämplighetsområde. Vidkommande fullmakt för generalagent för utländsk försäkringsanstalt,

som driver försäkringsrörelse här i riket — i vilket fall fullmakten medför större behörighet än nyss sagts — hava, såsom framgår av 7 § i lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket, särskilda föreskrifter lämnats i syfte att trygga allmänhetens intressen, då fullmakten återkallas. Med avseende å sådan fullmakt torde det nu föreslagna stadgandet därför vara obehövt. Vidare må erinras därom, att enligt §§ 6 och 20 av förordningen den 18 oktober 1901 angående registrering av svenska fartyg skall till fartygsregistret anmälas, när befälhavare å fartyg antagits eller ombyte av befälhavare skett. Uppgift om fartygets befälhavare meddelas visserligen i det registreringscertifikat, som av kommerskollegium utfärdas, men i övrigt föranleder berörda anmälan icke något kungörande av förhållandet. Nämda anmälan kan därför icke gent emot allmänheten erhålla samma betydelse som en anmälan om fullmakter, vilka genom myndighets försorg bringas till allmänhetens kännedom. Vid sådant förhållande torde det icke vara lämpligt att i avseende å den fullmakt, som tillkommer befälhavare å fartyg, tillämpa den i förevarande paragraf föreslagna särskilda bestämmelsen om återkallelse av fullmakt, som blivit hos offentlig myndighet anmäld.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då i övrigt något behov av ett stadgande i förevarande hänseende icke lär föreligga, hemställer lagrådet, att vad ifrågavarande paragraf innehåller om återkallelse av fullmakt, som blivit hos offentlig myndighet anmäld, må utgå.

Lagrådet:

18 §.

Enligt förslaget skall det tillkomma Konungens befallningshavande att pröva ansökning, att en fullmaktshandling måtte förklaras kraftlös. Det synes dock lagrådet lämpligare, att denna prövningsrätt överlämnas åt överexekutor. Härigenom skulle ansökningsförfarandet underlättas för allmänheten i de städer, där magistraten eller viss ledamot av magistraten är överexekutor men länsstyrelse icke har sitt säte. Enligt utsökningslagen har överexekutor att behandla flera slag av ärenden, som i viss mån äro likartade med det ifrågavarande. I sammanhang härmed må erinras om stadgandet i 9 § av förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall, genom vilket stadgande den befogenhet, som beträffande vissa angivna ärenden förut tillkommit Konungens befallningshavande, överflyttats på överexekutor. Av den nu föreslagna ändringen skulle också bliva en följd, att om fullmaktsgivare vill klaga däröver, att

hans ansökning förklarats icke kunna bifallas, klagan skall fullföljas i hovrätt.

Lagrådet vill därjämte hemställa om den jämkning i första stycket av ifrågavarande paragraf, att framför orden »kan få den åter» inskjutas orden »utan dröjsmål», varigenom stadgandet skulle vinna i tydlighet och bliva mera överensstämmande med de danska och norska förslagens texter.

26 §.

Justitieråden *Bergman*, *Sjögren* och *Dyberg*:

Enligt första stycket av ifrågavarande paragraf har fullmäktigen i vissa fall tillerkänts rätt att, i stället för att gälda skadestånd i anledning av underlåtet fullgörande av vad enligt rättshandlingen i fråga skulle åligga huvudmannen, själv i dennes ställe fullgöra detsamma. En dylik rätt lär i de flesta fall vara av ringa värde för fullmäktigen, under det att densamma, om den av honom begagnas, lätt nog kan medföra olägenhet för tredje man, även om rätten begränsas, på sätt i förslaget åsyftas. Så t. ex. kan, därest fråga är om leverans till tredje man, svårighet möta för denne att av fullmäktigen i tid erhålla besked, huruvida han ämnar utöva sin berörda rätt, liksom tredje man kanske icke kan förlita sig på att leveransen kommer att av fullmäktigen fullgöras i enlighet med avtalet. Då härtill kommer, att det ofta kan bliva föremål för tvist, huruvida rättshandlingen är av sådan beskaffenhet, att med hänsyn till tredje mans intresse berörda rätt må tillkomma fullmäktigen, hemställas, att ifrågavarande bestämmelse må ur förslaget utgå.

29 och 30 §§.

Justitieråden *Bergman* och *Dyberg*:

Uti ifrågavarande två paragrafer behandlas frågan, vilken betydelse för en rättshandlings giltighet den omständigheten har, att rättshandlingen framkallats genom tvång. Förslaget skiljer härvid mellan å ena sidan tvång, utövat genom våld å person eller genom hot, som innebär trängande fara, och å andra sidan annat rättsstridigt tvång. I förra fallet skall rättshandlingen icke vara gällande mot den tvungne, även om tvånget utövats av annan än medkontrahenten och denne var i god tro, under det att i senare fallet tvånget, därest detta ej utövats av medkontrahenten och denne var i god tro, icke skall föranleda rättshandlingens ogiltighet. För en dylik åtskillnad synas tillräck-

liga skäl icke föreligga. En genomgående strävan i förslaget är att bereda skydd åt förvärv i god tro. Och med denna grundsats torde bäst överensstämma att i förevarande fall låta rättshandlingen gälla, därest medkontrahenten var i god tro, utan avseende å arten av de tvångsmedel, som använts. Denna ståndpunkt omfattas också av de rättssystem, inom vilka berörda grundsats kan sägas hava mera allmänt vunnit tillämpning. Så är förhållandet i den österrikiska civillagen och den engelska rätten; och de lagförslag på ifrågavarande område, som under senare åren framlagts i Österrike och Ungern, intaga samma ståndpunkt. Då nya lagberedningens år 1894 avgivna förslag till lag om köp och byte var föremål för granskning inom högsta domstolen, gjordes mot förslagets bestämmelse därom, att den, som blivit tvungen eller förlodd att sluta köp, skulle äga rätt att påyrka återgång av köpet, den anmärkningen, att tvång eller förledande, som utövats av tredje man, icke borde få åberopas mot medkontrahent, såvida denne vid avtalets ingående saknat vetskap därom. Att arten av de använda tvångsmedlen därvid skulle vara av någon betydelse, ifrågasattes icke. Mot den av förslaget gjorda åtskillnaden mellan olika arter av tvång kan vidare anmärkas, att sådant tvång, som avses i 30 §, mången gång, såsom t. ex. då för utpressning användes hot att yppa något skandalöst förhållande av den, som är föremål för utpressningen, kan verka mera tvingande än sådana tvångsmedel, vilka avses i 29 §. Slutligen kan tilläggas, att de fall, då tvånget utövas av annan än den tvungnes medkontrahent, torde vara synnerligen sällan förekommande. Varder förslaget ändrat i nu antydd riktning, skulle stadgandena rörande tvång och svikligt förledande kunna sammanföras i en gemensam paragraf, varigenom förslaget skulle vinna i enkelhet.

I sammanhang härmed erinras, att, om vad ovan anförts vinner avseende, därav påkallas sådan ändring i det remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall, att den, som efter överlåtelse blivit innehavare av löpande skuldebrev och därvid var i god tro, varder skyddad i sin rätt, även om den, som utgivit skuldebrevet, därtill tvungits genom användande av sådana tvångsmedel, som avses i 29 § av nu förevarande lagförslag.

31 §.

Lagrådet:

Andra stycket av förevarande paragraf, vilket saknar motsvarighet i främmande länders lagar, torde vara överflödigt. Om det svikliga för-

farandet, det må nu hava skett genom positiva uppgifter eller genom förtigande av fakta, blivit behörigen styrkt, lärer väl domaren utan den uppställda presumptionen kunna likasom hittills pröva, huruvida orsakssammanhang föreligger mellan förfarandet och den rättshandling, varom fråga är. Därest man med förslaget uppställer en presumption om orsakssammanhang, måste man ock, på sätt i förslaget skett, giva en regel för presumptionens vederläggande. Men en sådan fördelning av bevisbördan är onödig, enär av omständigheterna alltid torde utan vidare framgå, huruvida orsakssammanhang föreligger eller ej. Stadgandets formulering kunde måhända ock föranleda det missförstånd, att svikligt förfarande skulle anses föreligga i varje fall, då någon avsiktligen uppgivit eller förtegat en omständighet, som av honom kunnat antagas vara av betydelse för rättshandlingen. Men för svek förutsättes ju, att den handlande verkligen insett, att den omständighet, han uppgivit eller förtegat, varit av betydelse för medkontrahentens rättshandling. Slutligen kan erinras, att stadgandets upptagande i 31 § är mindre följdriktigt, då en motsvarande bestämmelse icke meddelats i fråga om tvång. Även vid ett förfarande, som i och för sig framstår såsom rättsstridigt tvång, kan naturligen fråga uppstå, huruvida ett verkligt orsakssammanhang föreligger mellan förfarandet och den rättshandling, som synes hava framtvungits. I anledning av vad sålunda anförts vill lagrådet hemställa, att ifrågavarande stycke må utgå.

34 §.

Lagrådet:

Frågan om verkan av misstag vid rättshandlingars företagande är det mest omtvistade bland de ämnen, som i förslaget beröras. Bortsett från sådana fall, då misstag föreligger angående tillkomsten av själva avtalet eller av den överensstämmelse mellan anbud och svar, som avtalet förutsätter — härom förmäles i 4 § andra stycket och 6 § andra stycket — behandlas frågan om verkan av misstag i denna paragraf. Huvudstadgandet har givits i första stycket. Enligt vad av motiven framgår, är meningen, att av detta stycke skall följa den huvudregel, att den, som misstagit sig, skall vara bunden av sin viljeförklaring, så framt medkontrahenten varit i god tro. Emellertid regleras genom stadgandet i detta stycke omedelbart endast en ringa del av ämnet. Stadgandet avser enligt sin lydelse endast sådana fall, där en viljeförklaring till följd av felskrivning eller annat därmed jämförligt misstag fått annat innehåll än åsyftat varit. Denna grupp av misstag kännetecknas därav, att den handlande

icke velat avgiva den förklaring, som han avgivit. Utom felskrivning brukar man till denna grupp hänföra felsägning och en oriktig användning av utländska ord eller tekniska uttryck. Även om den handlande kan sägas hava velat avgiva den viljeförklaring, som av honom avgivits, kan emellertid föreligga misstag, som är av betydelse för rättshandlingens giltighet. Den, som avgivit viljeförklaringen, kan hava misstagit sig i fråga om avtalets föremål, rättshandlingens art eller medkontrahentens person eller eljest handlat under inflytande av en villfarelse, som vid bedömande av rättshandlingens giltighet icke bör lämnas å sido. Ehuru stadgandet i 34 § första stycket icke enligt sin lydelse avser denna grupp av misstag, ställes dock i förslagets motivering i utsikt en analogisk användning av stadgandet å dylika fall. Kommittén har ansett, att de inom den juridiska litteraturen sedan gammalt uppställda olika arterna av villfarelse icke kunna användas för att bestämma gränsen mellan de misstag, som böra inverka på rättshandlingens giltighet, och dem, som sakna rättslig betydelse. Enligt förslagets motivering får det överlämnas åt domaren att pröva, vilka misstag — utöver de i stadgandet omedelbart åsyftade — äro av beskaffenhet att inverka på rättshandlingens giltighet. Å samtliga dessa arter av misstag bör enligt motiveringen den i 34 § första stycket givna regeln i allmänhet analogivis tillämpas.

Den vidsträcktare tillämplighet, som även enligt lagrådets mening sålunda bör åt stadgandet inrymmas, synes emellertid böra komma till uttryck i lagtexten. Stadgandet torde böra så formuleras, att därav framgår dess tillämplighet i alla fall, då en viljeförklaring, vare sig till följd av felskrivning eller därmed jämförligt misstag eller eljest till följd av någon villfarelse, som kan antagas hava varit av betydelse för rättshandlingens, fått annat innehåll än åsyftat varit.

Det kan väl icke förbises, att även med en dylik vidsträcktare formulering det till största delen måste överlämnas åt doktrin och rättspraxis att utbilda mera bestämda regler. Men då fråga är om tolkningen av begreppet villfarelse, vilket i lagen icke kan umbäras, synes lagstiftaren icke böra avstå från att till stöd för teori och praxis angiva den allmänna ram, inom vilken dessa regler böra falla.

Av stadgandet i första stycket skall, såsom förut nämnts, enligt motiven framgå, att ett misstag i allmänhet icke kan åberopas, när mottagaren av viljeförklaringen varit i god tro. Att denna grundsats icke i lagtexten uttryckligen fastslagits, har huvudsakligen berott därav, att det enligt kommitténs mening skulle vara obilligt att under alla

förhållanden avskära möjligheten att taga hänsyn till ett misstag, om vilket mottagaren varken ägt eller bort äga kännedom. Särskilt i sådana fall, då den rättshandling, varom fråga vore, hade egenskap av gåva eller för medkontrahenten medförde förmåner, vilka i värde väsentligen överstege den betingade motprestationen, syntes en sådan möjlighet böra hållas öppen. Lagrådet, som delar kommitténs uppfattning i förevarande hänseende, finner det emellertid erforderligt, att den sålunda angivna modifikationen i förslaget huvudregel angående verkan av misstag kommer till uttryck i lagtexten. Att, såsom kommittén antagit, ifrågavarande bestämelse i förslaget allenast på grund av vad i motiven härutinnan anförts skall erhålla den av kommittén åsyftade tillämpningen, torde nämligen icke med säkerhet vara att förvänta.

Vad sålunda anförts torde visserligen äga tillämpning jämväl å 30—32 §§, men sådan tillämpning synes i de sällsynta fall, då fråga därom uppstår, kunna förväntas ske analogivis.

Vidkommande ordningsföljden mellan bestämmelserna i detta kapitel finner lagrådet det önskvärt, att 33 §, som kan anses i viss mån suppleras stadgandena om verkan av villfarelse, får sin plats efter nuvarande 34 §.

Justitierådet *Sjögren*:

I fråga om verkan av misstag vid rättshandlingar har man i förslaget, såsom av dess motivering framgår, principiellt anslutit sig till den s. k. tillitsteorien. Det lagstiftningspolitiska värdet av de båda teorier — viljeteorien och tillitsteorien — som här tävla om företrädet, uppskattas givetvis helt olika av de skilda teoriernas mest ivriga anhängare. Sedan emellertid dessa teorier i sina mera utpräglade former inom litteraturen blivit föremål för en ingående kritik, torde det såsom ett resultat av denna kritik numera utan vidare kunna fastställas, att båda åsikterna, vad utgångspunkten angår, äro ensidiga och måste leda till obilliga resultat, om de följdriktigt genomföras. Vill man fasthålla utgångspunkten, visar det sig, att viljeteorien gynnar den, som vid en rättshandling begått ett misstag, medan tillitsteorien åter gynnar medkontrahenten, d. v. s. den, gent emot vilken rättshandlingen företogs. Detta hänvisar därpå, att i lagstiftning och rättskipning måste sökas en förmedlande ståndpunkt.

En sådan ståndpunkt har man i den tyska rätten på viljeteoriens grund sökt uppnå därigenom att man givit den, som begått misstaget, rätt att rygga avtalet, men tillika föreskrivit skyldighet för honom att ersätta medkontrahenten kostnad och skada, som uppstått i följd därav,

att denne förlitat sig på den avgivna viljeförklaringen. Frågan om sättet för skadeståndsprincipens tillämpning blir här tydligen av största vikt. Härom hava dock i den tyska lagen inga närmare bestämmelser givits, utan allt har lämnats till domarens fria prövning. Principiellt sett, borde enligt min mening här en åtskillnad göras. I sin tillämpning på förhållanden inom det verkliga affärlivet — icke blott i fråga om handelsköp och därmed jämförliga rättsärenden utan även vid alla andra verkligt affärsmässiga uppgörelser — bör skadeståndsprincipen i regel så tillämpas, att den av misstag föranledda viljeförklaringens mottagare, där han varit i god tro, försättes i samma ställning, ekonomiskt sett, som den, vari han skulle kommit, därest viljeförklaringen varit fri från misstag. Här bör man regelmässigt låta det s. k. negativa avtalsintresset uppgå till samma belopp som det positiva. Även ersättning för den vinst, som viljeförklaringens mottagare kunnat göra på affären, bör sålunda inbegripas i skadeståndet. Utanför det egentliga affärlivets område bör man däremot med tillämpning av skadeståndsprincipen kunna tillgodose jämväl intresset hos den, som misstagit sig; han bör icke i följd av sitt misstag helt och hållet uppoffras till förmån för medkontrahenten. Vid förmögenhetsrättsliga avtal, där andra motiv än utsikten till vinst äro bestämmande för avtalet, är den skada, som den av misstag föranledda viljeförklaringens mottagare lider genom att förlita sig på densamma, ofta av ringare omfattning än ovan antytts. Stundom föreligger alls ingen skada. Det bör då anses tillräckligt att ålägga den, som misstagit sig, att ersätta skada, för så vitt sådan tillskyndats medkontrahenten. Föreligger ingen skada, bör den, som misstagit sig, utan vidare få rygga avtalet. Man kan med skadeståndsprincipen på detta sätt i varje fall vinna ett smidigt och efter billighetens krav avpassat resultat. Mot en dylik anordning kan icke med fog invändas, att i regel svårigheterna skulle för den, som lidit skada, vara allt för betungande med hänsyn till domstolarnas stränga krav på bevisning såväl angående skadans verklighet som beträffande skadeståndets belopp. Numera bör domaren vara van vid en mycket fri prövning i båda dessa hänseenden. Och där något härutinnan för närvarande brister, är det i allt fall tillåtet att antaga möjligheten av en utveckling till allt större frihet och säkerhet i domstolarnas prövning av dylika frågor. Det bör i själva verket icke så mycket ankomma på bevisning, utan avgörandet bör ske efter domarens fria uppskattning av samtliga kända, på saken inverkan omständigheter. Härmed skall icke vara sagt, att genom den tyska lagstiftningen i detta ämne alla svårigheter övervunnits. Vid viljeteoriens tillämpning torde icke alltid tillräcklig hänsyn tagas till

ovan antydda skillnad mellan affärsmässiga och icke affärsmässiga uppgörelser. Naturligtvis kan i lagen en bestämd gräns härutinnan icke uppdragas, men skillnaden borde det oaktat i rättstillämpningen kunna i allmänhet beaktas. Där så icke sker, kan det lätt inträffa, att domaren i mera invecklade fall icke kommer fram till ett resultat, innebärande ett verkligt skadestånd, utan stannar vid att utdöma ersättning allenast för kostnad och utgifter, som drabbat viljeförklaringens mottagare. Detta kan vara mindre tillfredsställande. I den mån sålunda den, som begått misstaget, otillbörligt gynnas, har den sökta förmedlingen icke fullständigt uppnåtts; det kvarstår i den tyska lagstiftningen en rest av viljeteoriens ursprungliga ensidighet.

Kommittéförslaget åter vilar på tillitsteoriens grund. Rättshandlingen skall, oberoende av misstaget, principiellt bliva gällande, så framt den, till vilken viljeförklaringen är riktad, var i god tro. Även här har det dock visat sig nödvändigt att söka en förmedlande ståndpunkt. Detta har i förslaget skett på det sätt, att till huvudregeln, som framgår av 34 § första stycket, hava — bortsett från specialstadsgandet i 34 § andra stycket — fogats vissa undantag, *dels* därigenom att vid gåvor och andra avtal, där prestation och motprestation stå i uppenbart missförhållande till varandra, åt domaren i förslagets motivering lämnats öppet att underlåta att tillämpa förslagets huvudregel, om ett obilligt resultat skulle uppstå, *dels ock* därigenom att i 41 § andra punkten givits domaren rätt att »där särskilda omständigheter sådant föranleda» angående den tidpunkt, då god tro måste hava förelagat, tillämpa en säregen bestämmelse, som medför, att den, som begått ett misstag, icke blir bunden av sin rättshandling. Vidkommande den förra modifikationens får jag hänvisa till vad av lagrådet ovan anförts. Den i 41 § andra punkten givna bestämmelsen, tillämpad å en av misstag föranledd rättshandling, innebär, att den, som företagit rättshandlingen, kan förklaras icke vara bunden av densamma, så framt medkontrahenten visserligen var i god tro, då rättshandlingen blev honom kunnig, men insett eller bort inse misstaget, innan rättshandlingen inverkat bestämmande å hans handlingssätt. Härvid kan anmärkas, att det ofta måste bliva svårt för domaren att avgöra, huruvida ett visst handlingssätt, däri inbegripet viss underlåtenhet att handla, bestämts av rättshandlingen eller icke. Vidare kan erinras, att de i 41 § inskjutna orden »där särskilda omständigheter sådant föranleda» icke lämna någon ledning för bestämmande av de fall, då avvikelser från huvudregeln böra äga rum. Över huvud är bärvidden av stadsgandet i 41 § andra punkten i och för sig ganska stor, men tyvärr på samma

gång helt och hållet obestämd. Det kan ifrågasättas, huruvida dessa båda undantag skola i rättstillämpningen visa sig vara tillräckliga för att undvika teoriens ensidighet. Det ena undantaget omnämnes endast i förslaget motivering, det andra är till sin art synnerligen svävande. Resultatet blir sannolikt, att de modifikationerna, som ansetts nödiga vid tillitsteoriens överflyttande i lagstiftningen, icke i rättstillämpningen erhålla sin vederbörliga vikt.

Tillitsteoriens grundåskådning passar bäst för det egentliga affärlivet, särskilt för handelsköp och därmed jämförliga rättsärenden. Inom detta område är det i överensstämmelse med tillitsteoriens grundtanke enklast att — bortsett från det i 34 § andra stycket omförmälda fall — låta den, som begått misstaget, utan vidare vara bunden av sin viljeförklaring, så framt medkontrahenten varit i god tro. Om man på grund av stadgandet i 34 § första stycket fastslår denna tillitsteoriens huvudregel, är detta här i allmänhet fullt befogat. En tillämpning av undantagsbestämmelsen i 41 § andra punkten bör icke gärna komma i fråga. Det kan i de flesta fall med visst fog sägas, att en avslutad affär mer eller mindre inverkat bestämmande på en affärsmans handlingssätt, då varje affär är en osjälvständig del av själva rörelsen. Det kan också sägas, att omsättningsens säkerhet är affärlivets grundval. Den, som begått misstaget, måste här bära förlusten, då medkontrahenten är i god tro; faran för dylik förlust är att anse såsom en del av affärlivets särskilda risk. Men ju mera fjärran en rättshandling ligger från det egentliga affärlivet, desto mer förlorar tillitsteorien sitt relativa företräde framför viljeteorien eller skadeståndsprincipen, sådan denna ovan utvecklats. Tydligast visar sig detta vid gåva och därmed likartade rättshandlingar. Här kan det icke sägas, att *omsättningsens* säkerhet skulle vara avgörande, utan rättskänslan kräver fastmera i regel, att gåvan icke blir gällande, med mindre givarens viljeförklaring varit fri från misstag. Den, som begått misstaget, bör i dylika fall kunna träda tillbaka, antingen utan vidare eller mot ersättning för skada, som mottagaren lidit därigenom, att han förlitat sig på viljeförklaringen. Det är emellertid icke blott gåvohandlingar och med dem likställda rättsärenden, för vilka tillitsteorien är mindre lämplig. Även eljest vid mångfaldiga i det dagliga livet förekommande rättshandlingar, där andra än rent affärsmässiga hänsyn göra sig gällande, kan tillitsteorien leda till en onödig hårdhet mot den, som misstagit sig. Då vid rättshandlingar av antydda art misstag förelupit, träffas merendels, utan att domstolarna behöva anlitas, en uppgörelse på grundvalen av skadeståndsprincipen i dess ovan angivna tillämpning. Här alls ingen skada skett, tillåtes det ofta den, som

misstagit sig, att utan vidare rygga avtalet. Och detta sakförhållande bör säkerligen fattas såsom ett utslag av verklig rättskänsla, icke blott såsom ett bevis på tillmötesgående eller dylikt. I vissa hithörande fall kan emellertid ett med billighet överensstämmande resultat vinnas även från förslaget ståndpunkt genom tillämpning av stadgandet i 41 § andra punkten. Hur vidsträckt detta stadgande än är, kan man likväl icke alltid på denna väg vinna ett fullt rättvist resultat. Det kan ofta inträffa, att någon företagit en rättshandling, som inverkat bestämmande på medkontrahentens handlingssätt, *men icke i sådan grad*, att den, som misstagit sig, utan vidare bör bliva bunden av sitt misstag. Hänsyn till ett sådant förhållande kan enligt förslaget icke tagas. Förslagets bestämmelser kunna i förevarande hänseende icke fritagas från en viss stelhet. De innefatta sträng, men icke billig rätt. Domaren är bunden i valet mellan avtalets giltighet och dess ogiltighet. Möjligheten att utdöma ett skäligt skadestånd i de fall, som därtill ägna sig, är från förslaget ståndpunkt utesluten. Detta kan icke sällan innebära en obillighet mot den, som misstagit sig. Utan tillräckliga skäl kan han förklaras bunden vid sitt misstag. Den sökta förmedlingen har icke heller i förslaget fullständigt uppnåtts; det kvarstår en rest av tillitsteoriens ursprungliga ensidighet.

Av vad sålunda blivit anfört framgår, att enligt min uppfattning en fullt tillfredsställande lösning av det legislativa problemet om verkan av villfarelse icke vunnits vare sig genom den på viljeteoriens grund vilande tyska lagstiftningen eller genom det svensk-danska förslaget på tillitsteorien grundade bestämmelser i ämnet. Det kunde synas, som om vid sådant förhållande det norska förslaget ståndpunkt, som innebär, att frågan åtminstone teoretiskt sett lämnas öppen, borde av mig förordas. Det norska förslaget ståndpunkt vore dock för våra förhållanden enligt min mening mindre lämplig. Å ena sidan skulle då utrymme lämnas för en viljeteori, vilken icke toge hänsyn till nödvändigheten att bereda skäligt skadestånd åt den, som varit i god tro. Å andra sidan skulle fara möta för tillämpning av en oreflekterad tillitsteori, som funne allt väl beställt, om blott rättsskydd i största möjliga utsträckning lämnades åt den, som förlitat sig på den av misstag föranledda rättshandlingen. Med hänsyn till det läge, vari frågan sålunda befinner sig, torde, oaktat ovan antydda betänkligheter, den lösning, som förslaget erbjuder, vara att föredraga.

Förslagets smärre, synbarligen av tillitsteorien föranledda, avvikelser från eljest i regel gällande rättsuppfattning hava icke av mig ansetts påkalla särskilda yttranden. Sådana avvikelser föreligga å ena

sidan t. ex. i 30 §, av vilket stadgande framgår en, om ock ytterst ringa, utvidgning av det vanliga rättsskyddet åt förvärv i god tro, å andra sidan t. ex. i 12 § första stycket, 21 § samt 26 § andra stycket ävensom i 31 § första stycket, där särskilt tillämpningen av stadgandet i 41 § andra punkten föranleder en inskränkning i det rättsskydd, som god tro eljest medför. Någon avsevärd praktisk betydelse torde dessa avvikelser, vare sig de gå i ena eller andra riktningen, icke komma att ernå.

35 och 36 §§.

Lagrådet:

Då stadgandet i 41 § andra punkten icke lärer vara avsett att tillämpas i de fall, som omförmälas i 35 § och 36 § första stycket, torde, för vinnande av tydlighet härutinnan, någon jämkning i avfattningen av sistnämnda paragrafer vara erforderlig.

38 §.

Justitierådet Sjögren:

Enligt andra stycket av denna paragraf skola bestämmelserna i 37 § äga motsvarande tillämpning bl. a. vid de särskilt vid försträckning förekommande förbehållen om förverkande av pant. Ett dylikt förbehåll är i de flesta främmande länder sedan gammalt förbjudet. Även i Sverige torde det i äldre tid mestadels hava ansetts vara utan verkan. I 10 kap. 14 § av 1718 års förslag till handelsbalk heter det: »Låter någon förskrifva sig pant med thet vilkor, at ther lånet ej betalas till föresagd dag, skall panten höra honom utan vidare värdering till; vare ogilt, och böte then, som på sådant sätt utlånte, tre daler till treskiftes.» Motsvarande bestämmelse återfinnes i 1727 års förslag. Inom lagkommissionen, där frågan behandlades den 13 februari 1728, ansågo väl somliga, att stadgandet var onödigt, enär »enhvar äger disponera sin egendom efter godtycke», men andra höllo bestämmelsen nödig »att betaga ocker och tillfälle att skada sin nästa». Lagkommissionen beslöt vid nämnda tillfälle, att ett sådant avtal skulle anses ogilt, men det oaktat har, av obekant anledning, stadgandet härom sedermera uteslutits. I ett arbete, utgivet år 1729, yttrar Nehrman om ett dylikt avtal: »Som thetta ej kan annorlunda anses än en usuraria pravitas, när panten är mehra värd, therfore bör en slik förening förkastas såsom aldeles förbuden.» Även efter det 1734 års lag trätt i kraft, synes Nehrman

hava vidhållit sin uppfattning, oaktat lagen icke innehöll något stadgande i ämnet. I Kungl. Maj:ts dom den 19 januari 1881 har till stöd för samma uppfattning, som Nehrman uttalat, åberopats den i 9 kap. 6 § handelsbalken i dess lydelse enligt förordningen den 11 augusti 1815 förekommande bestämmelsen om ogiltigheten av vite vid försträckning. Det sätt, varpå förenämnda dom avfattats, har haft till följd, att sedan numera 9 kap. 6 § handelsbalken upphävts genom lagen den 28 september 1907, frågan om giltigheten av förbehåll om förverkande av pant kan sägas stå öppen.

Vidkommande lämpligheten av ett förbud mot dylika förbehåll kan anmärkas, att Nehrman's anförda ord, så vitt därigenom avtalet utan vidare betecknas såsom ocker, innebära någon överdrift. Dessa förbehåll närma sig visserligen ofta de avtal, som avses i 32 § av förslaget, men sammanfalla icke med dem. Dylika förbehåll stå dock icke i god överensstämmelse med panträttens egentliga ändamål, som allenast är att bereda säkerhet för en fordran. Med detta ändamål överensstämmer bäst, att vid utebliven betalning panten realiseras och att ett eventuellt överskott tillfaller gäldenären.

Jämför man förbehåll om förverkande av pant med avtal om vite, är det uppenbart, att bruket av vite — likasom räntans frigivande — varit och är av påtagligt värde för den reella samfärdseln, men vad angår förbehåll om pants förverkande torde ett sådant värde icke kunna påvisas hos oss mer än i de länder, där de äro uttryckligen förbjudna. Dessa förbehåll äro oftast blott ett bevis för borgenärens övermakt och innefatta nästan undantagslöst en obillighet mot gäldenären. Det är därför föga tilltalande, att domstolarna jämlikt förevarande stadgande skola nödgas godkänna dylika förbehåll, för så vitt de blott icke äro *uppenbart* obilliga. Det torde icke heller bliva lätt för domstolarna att med tillämpning av stadgandet i 37 § bestämma förhållandet mellan panthavare och pantgivare. För tillämpning av nämnda stadgande måste panten på något sätt värderas. Men värdering av pant måste alltid medföra svårigheter för domstolarna. Dylika svårigheter föreligga i allmänhet icke vid vite, som regelmässigt är bestämt i penningar.

Med pant likställes i förevarande stadgande »annan säkerhet». Härmed avses i främsta rummet s. k. lösöreköp. Beträffande dessa rättsärenden hava i nu förevarande hänseende hos oss hittills inga nämnda missförhållanden visat sig — vilket torde bero bl. a. av den i lösöreköpsförordningen föreskrivna edgången — men möjligheten, att sådana missförhållanden framdeles kunna uppstå, kan naturligtvis icke förnekas. I Tyskland, där dylika rättsärenden förekomma i stor ut-

sträckning, anser man, att förbudet mot förbehåll om förverkande av pant icke gäller för dessa fall. Hos oss synes man, om ett sådant förbud meddelades, hellre böra antingen analogivis utsträcka förbudet till avtal av berörda art eller ock meddela ett uttryckligt stadgande i denna riktning. Ingendera av dessa båda utvägar kan medföra större svårigheter med hänsyn till gällande lösöreköpsförordning än förslaget bestämmelser. Att i förhållandet mellan gäldenär och borgenär den senare eller den s. k. köparen, då han vill realisera sin fordran, nödgas fryttra det köpta och redovisa överskottet av köpeskillingen, vore icke mera egendomligt, än att den s. k. köparen i motsvarande fall enligt förslaget får behålla det köpta mot skyldighet att redovisa ett genom värdering fastställt överskott. I varje fall är frågan om det s. k. lösöreköpets ställning i förevarande avseende av så ringa praktisk betydelse, att därav hinder icke synes böra möta för införandet av förbud mot förbehåll om förverkande av pant.

Till stöd för det av mig ifrågasatta förbudet må slutligen anföras följande. I fråga om sättet för försäljning av pant hava i modern rätt av hänsyn till gäldenärens intresse meddelats bestämmelser, som icke få före förfallotiden sättas ur kraft genom kontrahenternas överenskommelse. Så har skett i tysk rätt (BGB § 1245 andra stycket). Dylika bestämmelser, som äro oförenliga med förbehåll om förverkande av pant, komma vid en blivande revision av de hos oss ännu gällande, men i hög grad föråldrade föreskrifterna i 10 kap. 2 § handelsbalken otvivelaktigt att efterbildas. I detta sammanhang må erinras om stadgandet i 4 § av förordningen den 20 februari 1915 angående förbud för vissa fall mot exekutiv försäljning, så ock angående vissa inskränkningar i borgenärs rätt att skaffa sig betalning ur pantsatta värdepapper. Vid angivna förhållande synes det mindre lämpligt att, sedan berörda förbehåll mestadels ansetts otillättna ända från 1700-talets början intill senaste tid (1907), man genom nu förevarande lagstiftning skulle bereda dem en giltighet, som måste åter upphöra, så snart sakenliga föreskrifter meddelas om sättet för realisation av pant.

Med stöd av vad jag sålunda anført finner jag mig böra hemställa, att stadgandet i 38 § andra stycket må ersättas av en föreskrift, att därest vid försträckning eller eljest förbehåll skett om förverkande av pant (eller annan säkerhet), för den händelse förbindelsen icke fullgöres, sådant förbehåll skall vara utan verkan.

39 och 40 §§.

Lagrådet:

Vad beträffar konkurrensklausuler i avtal mellan personer, som äro att anse såsom likställda, synes å ena sidan en lagstiftning, vilken i likhet med den nu föreslagna utgår huvudsakligen från privaträttslig synpunkt, vara mindre nödig, då kontrahenterna här likasom eljest få antagas vara i stånd att själva tillvarata sina intressen. De i främmande länder nu gällande lagbestämmelserna om konkurrensklausuler åsyfta icke heller avtal mellan likställda personer. Å andra sidan torde från privaträttslig synpunkt icke i och för sig något vara att erinra mot det föreslagna stadgandets innehåll.

Vad åter angår lagstiftningens ingripande till skydd för de affärsanställda, kan anmärkas, att de nu föreslagna stadgandena måhända skola visa sig otillräckliga för vinnande av berörda syfte. I allt fall har en dylik erfarenhet gjorts i Tyskland, där motsvarande bestämmelser blivit väsentligt skärpta genom lagen den 10 juni 1914. Detta förhållande torde emellertid icke böra utgöra hinder för antagandet av den principförklaring, som innefattas i stadgandet i 39 §. Däremot synes bestämmelsen i 40 § vara av alltför speciell natur för att böra inflyta i en lag av förevarande art. En dylik bestämmelse torde, därest den anses lämplig, kunna ingå i den speciellagstiftning, som framdeles även i vårt land må bliva erforderlig i ämnet.

II. Förslaget till lag om avbetalningsköp.

1 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf skall den föreslagna lagen äga tillämpning vid försäljning icke blott av vanliga lösören utan även av annan lös egendom, t. ex. aktier och andra värdepapper. Att föremål av sistnämnda art föryttras på sådana villkor, som känneteckna avbetalningsköp i lagförslagets mening, torde emellertid vara ytterst sällsynt. Något behov att i dylika sällan förekommande fall bereda köparen ett skydd, som går utöver den honom enligt 38 § i förslaget till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område medgivna rätten

att påkalla jämkning, synes icke föreligga. Om såsom föremål för avbetalningsköp angives lös egendom, falla även sådana värdeobjekt som patenträttighet, rätt till en affärsrörelse och dylikt under lagens tillämplighetsområde. Icke heller här torde behov av en särskild lagstiftning till köparens skydd föreligga, men därtill kommer, att i dylika fall förslagets bestämmelser om rätt för säljaren att genom utmätningssmannens försorg återtaga godset endast med stora svårigheter kunna tillämpas. Än mindre passa förslagets bestämmelser om berörda rätt i fråga om sådana föremål, som till sin natur äro fasta saker, men i lagstiftningen räknas till lös egendom. Till lös egendom är sålunda i regel att hänföra byggnad å annans mark. I de flesta fall torde ägaren till sådan byggnad hava arrenderätt till marken. Om nu byggnadens ägare skulle vilja genom avbetalningsköp, som i förslaget avses, föryttra byggnaden, måste i allmänhet även arrenderätten till marken överlåtas. Uppstår sedan fråga om byggnadens återtagande genom utmätningssmannens försorg, passa icke förslagets härutinnan givna bestämmelser. Även här gäller för övrigt, att avtal av nämnda slag äro sällsynta, ävensom att, där de skulle förekomma, ett tillräckligt skydd synes vara köparen berett genom tillämpning av stadgandet i 38 § i förslaget till avtalslag.

På grund härav hemställer lagrådet, att den föreslagna lagens tillämplighetsområde må begränsas att omfatta allenast lösören.

4 §.

Lagrådet:

Vill säljaren taga åter gods, som är sålt genom avbetalningsköp, skall enligt förslaget uppgörelse mellan honom och köparen äga rum. Köparen skall därvid, såsom i 3 § stadgas, tillgodoräknas värdet av godset, under det att säljaren äger räkna sig till godo dels oguldna poster, därav de ej förfallna på visst sätt reducerade, dels ränta, som enligt avtal eller lag skall gäldas å posterna, dels ock kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande. Beträffande de oguldna posterna och nyssnämnda kostnader äro bestämmelser givna i 4 §. Säljarens rätt att tillgodoräkna sig ränta framgår däremot allenast indirekt av det i 12 § givna stadgandet, att vid handräckning, som i förslaget avses, ränta ej skall tillgodoräknas säljaren. Det torde emellertid vara lämpligt, att i 4 §, varuti det synes vara avsett att angiva allt vad vid uppgörelsen skall räknas säljaren till godo, även upptages säljarens rätt till ränta.

8 §.

Lagrådet:

Detta till köparens skydd givna stadgande skulle enligt motiven få sin egentliga betydelse vid beräkningen, huru stort belopp som måste utestå oguldet, för att säljaren skall kunna göra gällande sådan påföljd, som i 2 § första stycket omförmäles. Någon nämnvärd fördel härutöver synes stadgandet icke kunna medföra för köparen. Denne skall emellertid, om stadgandets lydelse bibehålles, säkerligen ofta stanna i ovisshet angående dess verkliga innebörd. Om däremot sambandet med bestämmelsen i 2 § första stycket omedelbart framginge av lagtexten, skulle stadgandet vinna i tydlighet. Vid ett sådant förtydligande kunde även beträffande innehållet någon jämkning till köparens förmån ägas rum. Säljarens intresse torde icke trädas för nära genom en föreskrift, att därest säljaren gjort sådant förbehåll, som i denna paragraf sägs, avbetalningspriset vid tillämpning av stadgandet i 2 § första stycket skall anses utgöra sammanlagda beloppet av de poster, köparen enligt de särskilda avtalen har att erlægga.

13 §.

Lagrådet:

Då köparen likaväl som säljaren kan hava intresse av sakkunnigas tillkallande vid värderingen, torde det icke vara lämpligt att i lagen framhålla, att säljarens yrkande härutinnan bör av utmätningssmannen företrädesvis beaktas. Sakkunniga böra för övrigt tillkallas endast då sådan åtgärd av utmätningssmannen finnes *nödig*. Med hänsyn härtill är någon jämkning i stadgandet erforderlig.

15 §.

Lagrådet:

Skäl torde ej föreligga, att beträffande klagan över verkställighetsförrättning, som avses i denna paragraf, andra bestämmelser skola gälla än de, som i utsökningslagen äro givna om klagan över förrättning för verkställighet av dom. Paragrafens andra stycke synes därför böra

innehålla allenast föreskrift därom, att den, som är missnöjd med det vid förrättningen å godset satta värdet, äger att efter stämning vid domstol utföra sin talan.

III. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen.

Lagrådet finner detta förslag icke giva anledning till någon erinran.

IV. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Justitieråden *Bergman* och *Dyberg*:

Beträffande detta förslag erinras om vad under 29 och 30 §§ i förslaget till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område därom anförts.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 19 mars 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde lagrådets utlåtande över de genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1914 till lagrådet remitterade förslag till

- 1) lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område;
- 2) lag om avbetalningsköp;
- 3) lag om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Departementschefen anförde:

I fråga om tillkomsten av förevarande lagförslag torde jag få erinra, att Eders Kungl. Maj:t under år 1909 tog initiativ till återuppbyggande av det för Sverige, Danmark och Norge gemensamma lagstiftningsarbetet å obligationsrättens område. Delegerade från de tre länderna, som efter överenskommelse regeringarna emellan sammanträdde i Stockholm under november månad 1909, enades därvid om ett visst program för det ifrågasatta samarbetet. Med gillande av det föreslagna programmet uppdrog Eders Kungl. Maj:t den 21 maj 1910 åt den för utarbetande av lagförslag inom obligationsrättens område den 7 juni 1901 tillsatta kommittén att utarbeta förslag till lagstiftning i en del av de på programmet upptagna ämnen, däribland ingående av avtal samt bestämmelser mot missbruk av ekonomisk övermakt och dylikt, särskilt angående köp på avbetalning och avtal om vite. I sammanhang härmed bemyndigades kommittén att med motsvarande danska och norska kommittéer sammanträda till gemensamma överläggningar i syfte att åstadkomma största möjliga överensstämmelse mellan kommittéernas blivande förslag. De tre kommittéerna hava nu avgivit förslag till lagar om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område samt om avbetalningsköp; och har i sammanhang härmed den svenska kommittén utarbetat jämväl de övriga lagförslag, som avses i lagrådets nu förevarande utlåtande.

Efter att hava redogjort för innehållet i de av den svenska kommittén avgivna lagförslagen samt lagrådets utlåtande över dessa anförde departementschefen vidare:

Med anledning av lagrådets utlåtande hava lagförslagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område samt om avbetalningsköp blivit översedda, och hava därvid på grund av de i utlåtandet framställda anmärkningarna en del ändringar av saklig innebörd ansetts böra ifrågakomma. Vissa jämkningar och förtydliganden av redaktionell art hava därjämte gjorts i nämnda båda förslag. För att söka åstadkomma samförstånd beträffande de ändringar av saklig innebörd, vilka kunde finnas påkallade av lagrådets anmärkingar, hava delegerade från de tre länderna sammanträtt till gemensamma överläggningar, vilka ägt rum i Köpenhamn under innevarande månad. Till frågan om resultatet av dessa överläggningar får jag i det följande anledning återkomma.

De förslag till lagar om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område samt om avbetalningsköp, vilka jag nu underställer Eders Kungl. Maj:ts prövning, utgöra en naturlig fortsättning av

det lagstiftningsarbete, som lett till sammanställande lagar om köp och byte av lös egendom samt till den år 1914 antagna lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande. Förslaget till lag om avtal m. m. avser att reglera frågor, vilkas lösning i vårt land hittills varit överlämnad huvudsakligen åt teori och praxis. För rättsskipningen måste det givetvis bliva av genomgripande betydelse, att det inom de centrala rättsområden, vilka i förslaget behandlas, blir i lag fastslaget vad som är gällande rätt. De rättsgrundsatser, vilka kommit till uttryck i förslaget, synas mig också väl ägnade att fylla den lucka, som härutinnan för närvarande finnes i vår lagstiftning. Därest förslaget, som i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande danska och norska lagförslag, upphöjes till lag, är därmed ännu ett viktigt steg taget till vinnande av rättsenhet mellan de tre nordiska ländernas lagstiftning å förmögenhetsrättens område.

Beträffande de yttranden, vartill förslaget till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område föranlett lagrådet eller dess särskilda ledamöter, må anföras följande.

Såsom i motiven till förslaget framhålles, är det inom affärslivet ganska vanligt, att den, som genom brev eller telegram antager ett anbud, framställer begäran om bekräftelse (konfirmation) av avtalet. I fråga om innebörden av en dylik begäran kunna meningarna vara delade. Enligt en uppfattning har den, som gjort en sådan framställning, därigenom såsom ett villkor för sitt antagande av anbudet uppställt, att den begärda konfirmationen kommer honom till handa; först genom denna skulle alltså slutligt avtal komma till stånd. Enligt en annan uppfattning, som ligger till grund för det föreslagna stadgandet i 7 §, utgör den omständigheten, att i en accept inryckts begäran om konfirmation, icke i och för sig något hinder för att avtal kommer till stånd genom accepten. Den, som begärt konfirmation, äger göra avtalet gällande, även om sådan uteblir. Huruvida anbudsgivaren är skyldig att efterkomma en dylik framställning, och vilka påföljder han utsätter sig för genom underlåtenhet härav, är däremot icke genom det föreslagna stadgandet avgjort utan måste besvaras med ledning av allmänna rättsgrundsatser och rådande handelsbruk. Vid nu angivna förhållanden finner jag lika med lagrådet värdet av den i förslaget uppställda tolkningsregeln kunna starkt dragas i tvivelsmål. Enahanda synpunkter göra sig gällande i fråga om innebörden av ett till ett antagande svar fogat förbehåll om upprättande av skriftligt kontrakt, varom jämväl bestämmelse upptagits i 7 §. Med hänsyn härtill och då vid de överläggningar, som, efter det lagrådets utlåtande inkommit, hållits mellan delegerade

från de tre nordiska länderna, man från dansk och norsk sida icke haft något att erinra mot uteslutning av de i 7 § föreslagna bestämmelserna, hava dessa icke upptagits i propositionen.

I enlighet med lagrådets hemställan hava de i 15 § (nuvarande 14 §) upptagna bestämmelserna om återkallelse av fullmakt, som blivit anmäld hos offentlig myndighet, uteslutits. Beträffande dödande (mortifikation) av fullmakt hava de av lagrådet vid 18 § (numera 17 §) föreslagna ändringarna vidtagits.

Den av lagrådets flesta ledamöter vid 26 § (numera 25 §) gjorda hemställan har iakttagits. Motsvarande ändring torde komma att göras i de danska och norska förslagen.

Vid 29 och 30 §§ (nuvarande 28 och 29 §§) hava tvenne ledamöter av lagrådet förordat en väsentlig omarbetning av förslagets bestämmelser rörande verkan därav, att en rättshandling framkallats genom tvång. Då den ståndpunkt förslaget härutinnan intager är resultatet av ingående överläggningar mellan kommittéerna och det visat sig omöjligt att på någon annan grundval uppnå enighet mellan förslagen, har denna hemställan icke kunnat vinna avseende.

Lagrådet har vid 31 § (nuvarande 30 §) hemställt, att den i andra stycket uppställda presumtionsregeln måtte uteslutas ur förslaget. Jag delar lagrådets uppfattning, att denna regel strängt taget är överflödig, men då det vid överläggningarna mellan de delegerade visat sig, att man från norsk och dansk sida sätter stort värde på densamma, har jag ansett tillräckliga skäl icke vara för handen att ur det svenska förslaget utesluta regeln. Någon fara för missförstånd i det av lagrådet åberopade avseendet anser jag icke föreligga. Och att en motsvarande bestämmelse icke meddelats i fråga om tvång, finner sin förklaring däri, att det, då tvång utövats, är vida lättare att konstatera orsakssammanhang mellan det rättsstridiga förfarandet och den rättshandling, varom fråga är.

För sådana fall, då en avgiven viljeförklaring till följd av fel-skrivning eller därmed jämförligt misstag fått annat innehåll än åsyftat varit, uppställs i 34 § första stycket av de svenska och danska kommittéförslagen den regeln, att den, som avgivit förklaringen, icke är bunden av dess innehåll, därest medkontrahenten insåg eller bort inse det misstag, som förelupit. Under erinran, att även andra slag av misstag än de sålunda nämnda kunna inverka å en rättshandlings giltighet, har lagrådet hemställt, att åt det föreslagna stadgandet måtte givas en vidare formulering, så att detsamma måtte komma att omfatta alla fall, då innehållet av en viljeförklaring icke överensstämmer med den verkliga

viljan, vare sig detta beror på felskrivning eller därmed jämförligt misstag eller därpå, att den, som avgivit viljeförklaringen, föranletts därtill av en villfarelse, som kan antagas hava varit av betydelse för rättshandlingen. Även med en dylik vidsträcktare formulering av stadgandet måste det visserligen, såsom lagrådet också framhåller, till största delen överlämnas åt doktrin och rättspraxis att närmare bestämma gränsen mellan de misstag, som böra inverka å en rättshandlings giltighet, och dem, som sakna rättslig betydelse. Huruvida ett misstag haft till följd, att en därav påverkad viljeförklaring kan sägas hava fått annat innehåll än åsyftat varit, eller allenast har karaktären av en villfarelse i bevekelsegrunderna (s. k. error in motivis), torde endast genom omsorgsfull prövning av de i varje särskilt fall föreliggande omständigheterna kunna avgöras. Finnes vid sådan prövning misstaget vara hänförligt till den förra kategorien, synes emellertid stadgandet i 34 § första stycket under alla förhållanden böra vinna tillämpning; att misstaget till sin beskaffenhet varit jämförligt med felskrivning, läser icke vara erforderligt. Med hänsyn härtill hava de i kommittéförslaget text förekommande orden »därmed jämförligt» uteslutits. Enahanda ändring torde komma att vidtagas i det danska förslaget.

Nu ifrågavarande stadgande har jämväl i annat avseende givit anledning till anmärkning från lagrådets sida. Såsom redan är nämnt, utsäger detsamma allenast, att ett misstag av där avsedd beskaffenhet gör viljeförklaringen ogiltig, när medkontrahenten insåg eller bort inse misstaget. Att stadgandet formulerats på detta sätt och icke direkt givit uttryck åt grundsatsen, att misstag icke kunna åberopas gent emot medkontrahent i god tro, har, såsom i motiven framhålles, huvudsakligen berott därav, att det enligt kommitténs mening skulle vara obilligt att under alla förhållanden — särskilt i sådana fall då rättshandlingen har egenskap av gåva — avskära möjligheten att taga hänsyn till ett misstag, om vilket medkontrahenten varken ägde eller bort äga kännedom. Lagrådet, som delat kommitténs uppfattning härutinnan, har ansett erforderligt, att såsom huvudregel uppställes, att misstag icke få åberopas emot medkontrahent i god tro, men att undantag göres för gåva och vissa därmed jämförliga rättshandlingar. En sådan formulering av regeln som den av lagrådet förordade skulle emellertid påkalla särskilda bestämmelser angående skyldighet för den, som under sådana förhållanden ryggas en avgiven viljeförklaring, att dels utan oskäligt uppehåll giva medkontrahenten meddelande därom (reklamationskyldighet) dels ersätta honom den förlust han kan hava lidit genom att förlita sig på rättshandlingens giltighet (det s. k. negativa intresset). Vid överläggningarna

mellan de delegerade har det visat sig omöjligt att uppnå enighet i dessa avseenden. Vid sådant förhållande har jag ansett lagrådets nu berörda hemställan icke böra föranleda omarbetning av det svenska förslaget text.

Beträffande ordningsföljden mellan nu ifrågavarande paragraf och det densamma i viss mån supplerande allmänna stadgandet i 33 § av kommitterades förslag har lagrådets hemställan iakttagits. Sistnämnda stadgande har i propositionen bibehållit sitt förutvarande paragrafnummer, under det att 34 § i kommitterades förslag utgör 32 § i propositionen. Samma nummerföljd torde komma att iakttagas i det danska förslaget. I det norska förslaget, vilket saknar motsvarighet till första stycket av 34 § i kommitterades förslag, läser däremot nummerföljden komma att bibehållas oförändrad.

35 och 36 §§ (numera 34 och 35 §§) hava förtydligats i det av lagrådet anmärkta avseendet.

I 39 och 40 §§ av kommittéförslaget hava upptagits bestämmelser angående s. k. konkurrensklausuler. Huvudstadgandet innehålles i 39 §, enligt vilken en utfästelse att icke driva konkurrerande verksamhet är ogiltig i den mån utfästelsen sträcker sig längre än behovet kräver eller den, som avgivit utfästelsen, därigenom över hövan inskränkes i sin förvärvsverksamhet. Härtill ansluter sig 40 §, som innehåller en specialbestämmelse beträffande konkurrensklausuler mellan yrkesidkare och i deras tjänst anställda personer. I åtskilliga skrivelser, som inkommit till justitiedepartementet från ett stort antal föreningar av affärsanställda inom olika delar av riket, hava mot nu ifrågavarande bestämmelser framställts anmärkningar utmynnande i en hemställan, att nämnda paragrafer måtte helt och hållet utgå ur lagen, eller att åtminstone frågan om de affärsanställdas bundenhet av avtal innehållande konkurrensförbud icke för närvarande måtte göras till föremål för lagstiftning. Lagrådet, för vilket omförmälda skrivelser varit tillgängliga, har ifrågasatt, huruvida erforderligt skydd för de affärsanställda kan vinnas genom stadganden sådana som de nu föreslagna, och härvid erinrat om att motsvarande bestämmelser i den tyska handelslagen blivit väsentligen skärpta genom lagen den 10 juni 1914. Den tyska lagstiftningen i ämnet synes också mig giva vid handen, att en tillfredsställande reglering av den för de affärsanställda ytterst viktiga frågan om konkurrensklausulers bindande kraft kräver mera detaljerade bestämmelser än som lämpligen kunna få sin plats i en lag om avtal och rättshandlingar i allmänhet. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara lämpligt att vid sidan av det allmänna stadgandet i 39 § av kommittéförslaget (nuvarande 38 §) upptaga en specialbestäm-

melse sådan som den i 40 § föreslagna. Sistnämnda paragraf har därför uteslutits ur det svenska förslaget. I Danmark och Norge har motsvarande stadgande icke rönt någon gensaga från de affärsanställdas sida. Och de danska och norska delegerade hava därför funnit sig icke kunna förorda uteslutning av detsamma. För bibehållande av den gemensamma paragrafföljden torde det emellertid i de danska och norska förslagen komma att införas såsom ett särskilt stycke i närmast föregående paragraf.

Den föreslagna lagen om avbetalningsköp har i enlighet med lagrådets hemställan inskränkts till att gälla köp av vanliga lösören. Motsvarande ändring torde komma att göras i de danska och norska förslagen. I sammanhang härmed anser jag mig böra erinra, att man i Danmark och Norge till lösören räknar även aktier och andra värdepapper. Då det emellertid, såsom lagrådet framhåller, torde vara mycket sällsynt, att värdepapper säljas under sådana villkor, som känneteckna avbetalningsköp i förslaget mening, kommer den olika räckvidden av förslagen praktiskt taget att sakna betydelse.

I anledning av lagrådets vid 8 § gjorda anmärkning har åt denna paragraf givits en avfattning, som utmärker, att det allenast är vid tillämpning av 2 § första stycket, som den i 8 § uppställda regeln skall komma till användning. Det är att förvänta, att samma ändring kommer att göras i de danska och norska förslagen.

De av lagrådet mot föreliggande lagförslag i övrigt gjorda erinringarna — vilka rikta sig mot allenast i den svenska texten förekommande bestämmelser — hava samtliga föranlett ändringar i enlighet med lagrådets hemställan.

Departementschefen uppläste härefter i enlighet med det avgivna yttrandet avfattade förslag till

- 1) lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område;
- 2) lag om avbetalningsköp;
- 3) lag om ändrad lydelse av 25 § utsökningslagen; och
- 4) lag om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall;

och hemställde departementschefen, att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition för riksdagen till antagande framläggas.

Statsrådets övriga ledamöter biträdde departementschefens hemställan; och täcktes, med bifall till densamma, Hans Maj:t Konungen förordna, att nådig proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skulle till riksdagen avlåtas.

Ur protokollet:
Israel Myrberg.
